

בס"ד, ז' ניסן תשפ"ו
25 מרץ 2026
1"פ/655

הנחיות הלכתיות לקראת חג הפסח בצל מבצע "שאגת הארי" (חלק א' - בדיקת חמץ)

עומדים אנו בימים שבינן ימי הפורים לימי חג הפסח, ימים המסוגלים לגאולתם של ישראל, שבהם אנו מסמיכים גאולה לגאולה, מגאולת פורים לגאולת פסח (רש"י מגילה ו ע"ב ד"ה גאולה לגאולה).

וכדברי המקובל האלוקי בעל ה"חסד לאברהם" זצ"ל (מעין ב' נהר נ"ז), כי בכל שנה, שלוש יום קודם הפסח, הקב"ה נושא פנים לישראל ברוב חסדיו. וכבר הביא בעל ה"בני יששכר" (מאמרי חודש אדר, מאמר ד' אות י') בשם הקדמונים, כי תחילת מפלת עמלק ביום הפורים, וסיומה בערב חג הפסח, במהרה בימינו.

ובימים אלו זוכים אנו לראות בעינינו את ישועת ה' לישראל, כיצד אויבינו הקמים עלינו נופלים בזה אחר זה. עלינו להודות לבורא עולם על חסדיו המרובים, ולהרבות בתפילה לישועתם השלמה של ישראל, שנזכה במהרה לקיום דברי חז"ל: "בניסן נגאלו ובניסן עתידין להיגאל".

ובתוך כך, יש להזכיר ולהבהיר, כי חובה גמורה להישמע להנחיות פיקוד העורף. הנחיות אלו מצילות חיים, והקפדה עליהן היא בכלל מצוות "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם".

לקראת חג הפסח הבעל"ט, ולאור המציאות הביטחונית המיוחדת שבה אנו נמצאים, מובאות בזה הנחיות הלכתיות מעשיות בענייני בדיקת חמץ, בהתאם לנסיבות הזמן.

א. בדיקת חמץ במי שפונה מביתו - מי שעוזב את ביתו בתוך שלושים יום קודם חג הפסח (החל מט"ו באדר), חייב לבדוק את ביתו מחמץ קודם יציאתו, אף אם אין בדעתו לחזור עד לאחר הפסח. (שולחן ערוך או"ח סימן תל"ו סעיף א'; משנה ברורה שם, ס"ק ב'). בדיקה זו יש לקיימה בלילה שלפני היציאה מביתו, לאור הנר וללא ברכה, ובסיומה יש לבטל את החמץ, ולומר: "כל חמירא וחמיעא דאיכא בביתא הדין, דלא חזיתיה ודלא בערתיה, ליבטיל ולהוי הפקר כעפרא דארעא". (רמ"א או"ח סימן תל"ו סעיף א', משנה ברורה וביאור הלכה שם),

עם זאת, רשאי למנות שליח שיבדוק את ביתו בזמנו, (משנה ברורה שם, ס"ק א') וכן יכול למכור את ביתו לנכרי, ולכתחילה יעשה זאת קודם זמן הבדיקה (מכירת י"ג) (משנה ברורה שם, ס"ק לב').

עוד נפסק, כי השוכר מקום לימי הפסח חייב בבדיקת חמץ במקום השכור (שולחן ערוך או"ח סימן תל"ז סעיף א'), ולפיכך המתאכסן במלון חייב לבדוק את החמץ אור לי"ד בניסן, לאור הנר ובברכה (שו"ת שבט הלוי חלק י' סימן ס"ח).

לפיכך, מי שנאלץ עקב המלחמה להתפנות מביתו, חייב בבדיקת חמץ בביתו. אם ניתן, יבדוק בעצמו או על ידי שלוחו בליל י"ד בניסן ויברך על הבדיקה; ואם אין הדבר אפשרי, יבדוק בעת יציאתו או באחד הלילות הסמוכים, ללא ברכה. אם אינו מתכוון לשוב לביתו במשך ימי הפסח, ימכור את ביתו לנכרי במסגרת מכירת חמץ.

כמו כן, עליו לבדוק את החמץ במקום שהייתו בפסח, כאשר המקום מושכר לו (כגון במלון), אור לי"ד בניסן, לאור הנר ובברכה.

ב. בדיקת חמץ ביוצא לדרך ועתיד לחזור - נפסק במשנה ברורה (סימן תל"ו ס"ק ט', וראה עוד ב"אור לציון" חלק ג' פרק ז' סעיף י"ח) כי היוצא לדרך קודם זמן בדיקת חמץ, ועתיד לחזור לביתו זמן רב קודם הפסח, אינו חייב בבדיקה. אולם הדבר תלוי בנסיבות, וכאשר קיים חשש שלא יוכל לשוב בזמן, יש לחייבו בבדיקה מיד בעת יציאתו מביתו.

לפיכך, לאור המצב הנוכחי, כאשר קיימת אי ודאות באפשרות החזרה במועד, יש להורות כי היוצא מן הארץ בימים אלו, אף אם דעתו לחזור זמן רב קודם המועד, חייב בבדיקת חמץ קודם יציאתו, לאור הנר וללא ברכה.

ג. בדיקת חמץ במקלטים בבניינים פרטיים - בתחילת ליל י"ד בניסן יש לבדוק את החמץ בכל המקומות שרגילים להכניס בהם חמץ (שולחן ערוך אורח חיים סימן תל"א סעיף א'). וכן אף במקומות שמכניסים בהם חמץ רק לעיתים רחוקות, חייבים בבדיקה. אולם מקומות שאין הדרך להכניס בהם חמץ כלל, אין צריכים בבדיקה (שולחן ערוך אורח חיים סימן תל"ג סעיף ג' ואילך).

חובת בדיקת חמץ חלה על כל המקומות שבבעלותו של האדם, ואף על מקומות המשותפים למספר שכנים (חק יעקב סוף סימן תמ"ה). ומטעם זה דיירים המתגוררים בבניין משותף חייבים לבדוק את השטחים המשותפים, כגון חדרי מדרגות וכדומה, במקומות שיש אפשרות שהכניסו בהם חמץ, (סידור פסח כהלכתו פרק י"ב סעיף ו'; אור לציון חלק ג' פרק ז' סעיף י"ב, ועוד). מקלט בבניין מגורים, על פי רוב אינו משמש באופן שיש בו הכנסת חמץ, ולכן בדרך כלל אינו טעון בדיקה (אור לציון, שם). אולם בשנה זו, שנעשה בו שימוש בשעת חירום, ויש חשש שנכנסו אליו עם חמץ, חייב בבדיקת חמץ.

לפיכך, על דיירי הבניין לנקות את המקלט מחמץ ולבודקו בליל י"ד בניסן לאור הנר. ראוי למנות אחד מן השכנים כשליח לביצוע הבדיקה עבור כלל הדיירים, ובשעת ברכתו על הבדיקה בביתו יכוון גם על בדיקה זו. לאחר הניקוי והבדיקה, יש להקפיד שלא להכניס חמץ למקום.

יובהר, כי מאחר וייתכן ויהיה צורך להשתמש במקלט במהלך ימי החג, אין להסתמך לכתחילה על מכירת המקום לנכרי, שכן אין להיכנס דרך קבע למקום שנמכר, וכניסה שכזו עלולה להיראות כמגלה שאין ממש במכירה (הוראת הגרש"ז אויערבך זצ"ל, הליכות שלמה, פסח, פרק ו' "דבר הלכה" אות י"ב). עם זאת, בדיעבד, אם המקום נכלל במכירת חמץ, ובמהלך ימי הפסח אירעה אזעקה, מותר להיכנס למקלט ללא חשש.

ד. בדיקת חמץ במקלטים ציבוריים – מקומות ציבוריים כבתי כנסיות ובתי מדרש, יש לבדוק בהם חמץ, מפני שהתינוקות עלולים להכניס בהם חמץ (שולחן ערוך, אורח חיים, סימן תל"ג, סעיף י'). הבדיקה תיעשה בליל י"ד לאור הנר, ויכולים לברך עליה (משנה ברורה, סימן תל"ג, ס"ק מג'). עם זאת, יש שפקפקו אם ניתן לברך על בדיקה זו. ולכן, נהגו שלא לברך על כך במיוחד, אלא להתכוון בברכתו על בדיקת החמץ בביתו אף על בדיקה זו, (דעת תורה למהרש"ם סימן תל"ג סעיף י'; ערוך השולחן סימן תל"ג סעיף יב'; חזון עובדיה, הלכות בדיקת חמץ, אות ו').

לפיכך, מקלט ציבורי המשמש את כלל הציבור, אם המקלט מושכר על ידי הרשות המקומית לגוף מסוים, חובת הבדיקה מוטלת על אותו גוף. אך אם המקלט אינו מושכר, חובת הבדיקה מוטלת על הציבור המשתמש בו. במקרה כזה, יש לוודא שאחד המשתמשים יבצע את הבדיקה ללא ברכה, ויכוון בברכתו על בדיקת החמץ בביתו אף על בדיקה זו.

בנוסף על הרשות המקומית לכלול במכירת החמץ הנעשית על ידה אף את המקלטים הציבוריים.

ה. אזעקה בבדיקת החמץ – יש להיזהר שלא לדבר בין ברכת בדיקת חמץ לתחילת הבדיקה (שולחן ערוך או"ח סימן תל"ב סעיף א'). ואף בדיעבד, אם דיבר בדברים שאינם לצורך הבדיקה, חייב לחזור ולברך, (משנה ברורה שם ס"ק ד').

כמו כן, ראוי להימנע מדיבור בדברים שאינם לצורך הבדיקה עד לסיומה, כדי שייתן דעתו לבדוק כראוי בכל המקומות (שולחן ערוך, שם). אולם אם דיבר לאחר שכבר התחיל בבדיקה, אינו חוזר ומברך. בדברים שהם לצורך הבדיקה, מותר לדבר אף לכתחילה, ואינם נחשבים הפסק (משנה ברורה שם ס"ק ו').

לפיכך, יש להימנע מלהתחיל בבדיקה באופן שעלול להביא להפסק בין הברכה לתחילתה. ואם לאחר שהחל בבדיקה נשמעה אזעקה, יתפנה למרחב מוגן, וישתדל שלא לדבר בדברים שאינם לצורך הבדיקה. לאחר שיוכל לשוב למקומו, ימשיך בבדיקתו.

בברכת פסח כשר ושמח

קלמן מאיר בר
הרב הראשי לישראל
נשיא מועצת הרבנות הראשית